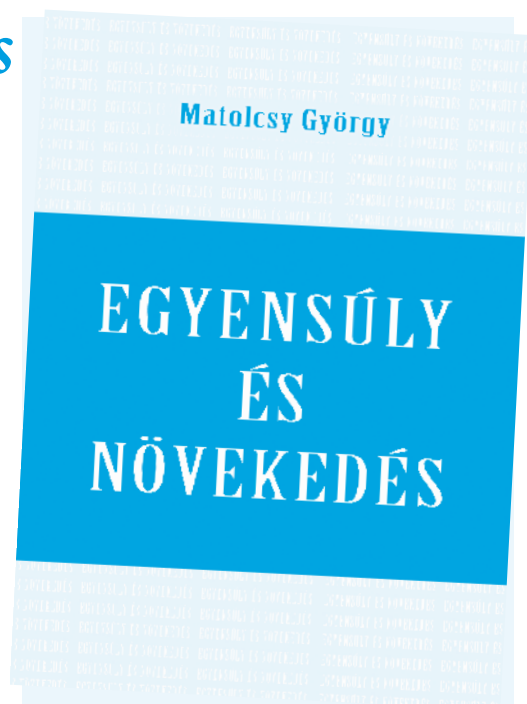

Matolcsy György

Egyensúly és növekedés – Konszolidáció és stabilizáció Magyarországon, 2010–2014

KAIROSZ KIADÓ, 2015

MEGVALÓSULT TERVEK

Vannak a magyar történelemnek meghatározó gazdaságpolitikai fordulatai. Minden bizonyítvánnyal ez utóbbiak közé tartozik a 2010 tavaszától végrehajtott intézkedéssorozat is, amely az ország gazdasági stabilitásának és fenntartható növekedési képességének helyreállításával, valamint a társadalmi ösztönzők jelentős megújításával Magyarország fejlett világhoz való felzárkózását, az életszínvonal gyarapodását tűzte ki célul.

E gazdaságpolitikai fordulatban meghatározó szerepet játszott *Matolcsy György*, aki nemzetgazdasági minisztersége idején, 2010–2013 között sikeres fiskális konszolidációt vezetett le, majd ezt követően a Magyar Nemzeti Bank elnökeként támogatta a fenntartható növekedést a rekord alacsony szintre csökkentett jegybanki alapkamattal, tovább-

bá 2750 milliárd forint keretű Növekedési Hitelprogram meghirdetésével. A jegybanki devizatartalékok rendelkezésre bocsátásával lehetővé tette, hogy devizahitelesek százezrei meneküljenek meg a pénzügyi összeomlástól, önfinszírozó programján keresztül olcsóbbá és biztonságosabbá tette a magyar államadósság finanszírozását.

A 2010 utáni gazdasági fordulat főbb irányait és céljait 2010 előtt készült elemzések alapozták meg. Egyik ilyen fontos tervdokumentum a Matolcsy György vezette kormányprogram-előkészítő munkabizottság vitairata (Cséfalvay – Matolcsy, 2008), amely a 2008-ra válságba süllyedő neoliberális kormányzás alternatíváját vázolta fel. A tanulmány írója prioritásként kezelte az önálló, nemzeti hatáskörben kialakított gazdaságpolitika szükségességét, vagyis „a nemzeti függetlenség nélkül nincs siker” tételét, amelyhez egyidejűleg a

belső társadalmi modernizáció is elengedhetetlen. A szerző megvizsgálta Magyarország valamennyi jelentősebb gazdasági és társadalmi felzárkózási kísérletét az elmúlt négy évszázadra visszatekintve: az Erdélyi Fejedelemségben elindított XVII. századit, az Osztrák–Magyar Monarchia kereteiben az 1867-es kiegyezést követő gyors és látványos modernizációt, valamint a Szovjetunió által ránk erőltetett, 1947 és 1990 közötti, ideológiailag vezérelt és elvetélt felzárkózási kísérletet egyaránt.

Megállapította: mindhárom kísérlet közös vonása, hogy egy olyan nagyhatalom árnyékában ment végbe, amely néhány évtizeddel a kísérlet beindulása után letűnt. 1686 politikai pontot tett a XVII. században beindult kísérlet végére, 1914 szintén politikai vonalat húzott az 1867-ben beindult kísérlet után, 1990-ben pedig alapvetően a Szovjetunió felbomlása, gazdasági kimerülése törte szét az amúgy is kifulladás felzárkózást. Ezzel szemben a három hazai kísérlettel párhuzamosan futó, sikeres európai felzárkózások azt mutatták, hogy az adott történelmi szakaszokban is lehetséges volt felzárkózás, de csak önálló nemzetállami keretek között és politikai függetlenség mellett. Németalföld politikai függetlensége meghozta a holland felzárkózást a XVII. században, Németország politikai és állami egységének 1870-re történt megteremtése segítette a német felzárkózást a XIX. század végén, és az 1955-ös osztrák államszerződésben rögzített politikai függetlenség, valamint az örökös semlegesség megfelelő keretet adott a sikeres osztrák felzárkózásnak.

Fontos felismerés, hogy belső társadalmi modernizáció nélkül nincs tartós felemelkedés. A korábbi magyar kudarcok további tanulsága, hogy társadalmi modernizáció és demokratizálódó politikai keretek nélkül nem reális a gazdasági felzárkózás. Az Erdélyi Fejedelemség által indított XVII. századi felzárkózási kísérlet idején a sikeresen feltörekvő országok mindegyikében – mindenekelőtt

Németalföldön – az a polgárság volt a siker motorja, amely a korabeli Magyarországon szinte teljes mértékben hiányzott. A polgárság és a demokratikus intézményrendszer gyengesége az Osztrák–Magyar Monarchia idején is akadályozta a felzárkózási kísérletet. A Szovjetunió pedig eleve olyan társadalmi rendet erőltetett Magyarországra, amely ellenzett mindenfajta versenyre és innovációra épülő társadalmi modernizációt, így a gazdasági felzárkózásnak hiányzott a társadalmi alapja.

Mindhárom hazai felzárkózási kísérlet további közös jellemzője, hogy abban az állam igen jelentős szerepet játszott. Hangsúlyos szerepet kapott az állam a többi, a hazai felzárkózási kísérletek korában sikeresen modernizálódó országban is, azzal a különbséggel, hogy eredményes versenytársainknál az erős államhoz erős belső piac is társult. Az Erdélyi Fejedelemség merkantilista gazdaságpolitikája a fejedelmi udvar abszolutista hatalmával párosult, csak úgy, mint korának jó néhány európai országában. Amíg azonban az európai országok gazdasága az egyre erősebb belső piacon, valamint Amerika felfedezése után kibővülő világpiacon talált magának utat, addig az Erdélyi Fejedelemség gazdasága mindössze a szűk hadiipari piacon mozgott. Az állami intézmények az Osztrák–Magyar Monarchia idején is aktívan részt vettek a gazdaság és az infrastruktúra fejlesztésében. Az 1950 és 1974 közötti gazdasági kísérletben az állam szintén központi szerepet játszott a tervutasításos, erőltetett iparosítási szakaszban, ám a produktum, a kibocsátott termékek kelet-európai felvevő piaca egy idő után beszűkül. Ezzel párhuzamosan a belföldi szegmens is berekedt, főleg a nyugati minőségi árúbióság Magyarországra áramlását követően. Az állam és piac arányát mindhárom epizódban az állam túlsúlya jellemezte. Az igazi különbség azonban a piacokban volt. Miközben a sikeres felzárkózási kísérletek folyamatosan bővülő piaccal rendelkeztek, addig a magyar felzárkózási

kísérletek piaci egy idő után meggyengültek, bezáródtak vagy megszűntek.

A Matolcsy György vezette szakértői bizottság egybevetve a magyar kudarcokat és a sikeres európai kísérleteket, tanulságként leszűrte, hogy letűnő nagyhatalmak kebelében nem terem siker. A korabeli gazdasági sikerek politikai függetlenséghez és önálló nemzetállami keretekhez kötődtek. Ezért az önálló gazdaságpolitika létrehozásához elengedhetetlen az autonóm költségvetési jog visszaszerzése, vagyis elsődlegesen a belső piaci szereplő, a társadalom igényeihez igazodó gazdaságpolitika, illetve nyitás a gazdaságban előállított javakat felszívni képes, dinamikusan fejlődő piacok felé. Okulva e történelmi tapasztalatokból lett a kormányprogram vázát készítő polgári közgazdasági műhely javaslata a munkaképes korú lakosság aktivitásának növelése, a munkahelyteremtő gazdaságpolitika előtérbe helyezése, a személyi jövedelemadó terhének csökkentése, a fogyasztói érdekek hangsúlyosabb érvényesítése a hatósági árszabályozás területén. A hazai fizetőképes kereslet bővítésén keresztül a belső piac megerősítését kitűző javaslatok mellett fogalmazódott meg új piacok szerzése a volt szovjet tagköztársaságokban, Kínában, Indiában, Dél-Koreában, Afrika egyes kiemelt jelentőségű országaiban.

A 2010-et követő években tanúi lehettünk annak, hogy a tervezőasztal mellett felvázolt célkitűzések és javaslatok – sok esetben maga a tervező, Matolcsy György, közvetlen irányításával – konkrét intézkedésekké váltak, nagyhatású gazdaságpolitikai fordulatot eredményezve. Matolcsy György azonban nem elégedett meg azzal, hogy a gazdasági fordulat eredményei „csak” a mindennapok gyakorlatában és közbeszédében érvényesüljenek. Az általa megírt Egyensúly és Növekedés című szakkönyvvel, a maga 650 oldalnyi terjedelmével, szakmai érvrendszerével a tudományos életben is jelen kíván lenni.

Az Egyensúly és Növekedés című monográ-

fia közgazdasági és gazdaságpolitikai összefüggéseket feltárva, azokat értelmezve veszi sorra a mai közgazdasági közgondolkodás valós dilemmáit, összevetve azokkal a gazdaságtörténeti mérföldkövet jelentő állomásokkal, amelyek évtizedekre determinálták a magyar gazdaság fejlődési pályáját. A szerző gondolatmenete számos, múltban felmerült gazdaságpolitikai kérdésre kínál választ, s egyúttal további távlatokat nyitó kérdéseket fogalmaz meg jövőnk tekintetében. Az egész könyvet átíveli a 2010–2014 közötti folyó fizetésimérleg-többlet és az egyensúlyi szintet jelentő államháztartási hiány sokrétű összefüggéseinek értelmezése. A szakkönyv fókuszát emellett szélesíti az Európai Unió országaiban zajló s már részben lezajlott válságkezelési módszerek bemutatása is. Történeti áttekintést ad gazdaságpolitikai vezetők, nemzetgazdasági vetülettel foglalkozó közgazdászok, jegybankár szakemberek, politikusok számára, hiszen a kedvezőnek egyáltalán nem mondható 2010-es gazdasági helyzet kialakulásához vezető okok a múltban keresendők. A könyv esszenciája e kedvezőtlen bázisról elindult, 2010–2014 között megvalósított fiskális, majd monetáris konszolidáció megszámlálhatatlanul sok adattal alátámasztott, tudományos igényű bemutatása.

A kiadvány gazdaságtörténeti visszatekintéssel kezdődik, amelyet négy fő rész követ. A részek egyenként hat fejezetet tartalmaznak. Bevezetőként, Gazdaságtörténeti áttörés címmel veszi kezdetét Matolcsy György gondolatmenete, ahol a szerző gazdasági növekedés és pénzügyi egyensúly fókuszából tárja az olvasó elé annak a hármaskörös válság sorozat – beleértve a két világháborút is – lényegi elemeit, amelyek a XX. században gátolták a magyar gazdaság növekedését és fejlődését. Az első fő rész (1–6. fejezet) mind globális, mind európai kiterjedésben – különös tekintettel az euró-zóna országaira – vizsgálja a pénzügyi és gazdasági válsággal terhelt időszak Magyarországot érintő negatív hatásait, beleértve a

válságkezelési kísérletek eredményességét vagy eredménytelenségét. A második fő rész (7–12. fejezet) kronológiáját tekintve a 2010 utáni időszakot jellemző újszerű válságkezelési stratégiát alkalmazó gazdaságpolitika kihívásait és a szerkezeti reformok tekintetében prioritást képező területeket vizsgálja. A harmadik fő rész (13–18. fejezet) a stabilizáció első szakaszát elemzi, beleértve a költségvetés, a foglalkoztatás, az infláció, a külső adósság és az államadósság terén bekövetkezett trendfordulatokat. A negyedik fő rész (19–24. fejezet) az eredmények jövőbeli megszilárdítása érdekében szükséges tartós gazdasági és pénzügyi stabilizáció alapelemeit szemlélteti és magyarázza.

Matolcsy György könyve címéhez híven, az Egyensúly és Növekedés képletéből – mint alaptételből – levezetve mutatja be a 2010 utáni gazdaságpolitikai, közpénzügyi, azon belül monetáris, fiskális, hitelezési, munkaerő-piaci, társadalmi koncepciókat és a közöttük fennálló összefüggéseket. Egy másik Matolcsy-mű, az Éllovasból sereghajtó című¹ folytatásának is tekinthető e könyv, amely Magyarország 2002–2008 közötti időszakában, arra jellemző gazdaságpolitikai viszonyrendszeréből és az ebből következő lehetőségeiből kiindulva tartalmazza a régió gazdasági karakteristikáját adó gazdaságtörténeti előzményeket. Az Egyensúly és Növekedés című szakkönyv tovább mélyíti és erősíti Matolcsy György 2008-ban kifejtett gondolatmenetét és megállapításait arra vonatkozóan, milyen ok-okozati összefüggésben maradtunk le a régió országitól. A strukturális reformok halaszthatatlanná válása és a neoliberais eszmék által átharott gazdaságpolitikai modell bukása 2010-re – vagy inkább már 2008-ra – nyilvánvalóvá tették a változás szükségességét. A szerző rámutat a 2008-as pénzügyi-gazdasági válság előtt már hatványozottan jelentkező egyen-

súlyi problémákra, amelyek súlyos visszaesést eredményeztek a gazdasági teljesítményben s még sebezhetőbbé tették a magyar gazdaságot, aláásták az államháztartási folyamatok fenntarthatóságát. Matolcsy György értékelése itt találkozik e recenziót írók álláspontjával, amely szerint a magyar neoliberais állampénzügyi rendszer kudarca mögött kettős ok áll: a magyar gazdasági történeti fejlődéshez, termelőerőink állapotához, igényeihez nem illeszkedő, vagyis rendszeridegen gazdaságpolitika Magyarországra erőltetése, majd e legyengült bázist még tovább gyengítő, sőt működésképtelen állapotba hozó, a transzatlanti térségből Magyarországra is begyűrűződött, világgazdasági, pénzügyi válság.

Az Egyensúly és Növekedés című szakkönyv közgazdasági tartalma szerint újszerű módon közelíti meg napjaink közgazdasági kihívásait. Matolcsy György szerepe mindvégig jelen volt a rendszerváltás óta eltelt 25 évben, megállapításait, a nevéhez köthető gazdaságpolitikai fordulat eredményeit gazdasági adatok igazolják. A szakkönyv összefüggéseket megvilágító, részletező formájában bátran ajánlható közgazdaság- és államtudományi szakterületen tanuló egyetemi hallgatók tudásanyagának gazdagítására. A szakkönyv világos és érthető logikai egészet képez, amely részletesen vezeti végig az olvasót a magyar gazdaság kihívásain és az arra adott válaszokon, azok eredményein. A fogalmazásmód tudományos rendszerezettsége mellett egyidejűleg figyelemfelkeltő, az olvasó érdeklődését mindvégig fenntartó olvasmányos formával párosul. Az Egyensúly és Növekedés című szakkönyvet a szakmai közönség szíves figyelmébe ajánljuk. Érdemes elolvasni!

Parragh Bianka – Lentner Csaba

Levezelési e-cím: Parragh.Bianka@uni-nke.hu

Lentner.Csaba@uni-nke.hu

JEGYZET

¹ Lásd Matolcsy (2008)

IRODALOM

Cséfalvy Z. – MATOLCSY Gy. (2008): Megújított szabadelvű és szociális piacgazdaság Magyarországon, http://www.polgariszemle.hu/app/data/matolcsy_vitairat.pdf

MATOLCSY Gy. (2008): *Éllovasból sereghajtó*. Éghajlat Könyvkiadó Kft.